

Mongoolse Pieper nieuw voor Zuid-Kennemerland

Erik Maassen & Arnoud van den Berg

Inleiding

Op zondag 24 november 2002 was Erik Maassen met zijn zoon Jelle en gast Patrick Bergkamp aan het vangen op de vinkenbaan Cornelis van Lennep in de Kennemerduinen. Uit de luidspreker klonk de zang van Veldleeuwerik. Het was een zonnige en onbewolkte ochtend en er stond een matige zuidoostelijke wind. Afgezien van een passerende Blauwe Kiekendief, wat Sijzen en barsijzen was er geen trek waar te nemen. Omstreeks 10.15 uur kwam een pieper vanuit het noorden aangevlogen. De vogel leek aangetrokken door de veldleeuwerikzang en twee Veldleeuweriken die als lokvogels aanwezig waren. Hij viel direct op als een grote en opvallend lichte pieper en bleef enkele keren biddend boven de baan hangen. Hij liet daarbij een roep horen die Erik niet kende. Vanwege het bidden werd eerst gedacht aan Grote Pieper. De vogel verdween boven de hut uit zicht en er werd inmiddels driftig gezocht naar de minidisc met het geluid van Grote Pieper om de vogel daarmee binnen de slagnetten te lokken. Toen Erik weer naar buiten keek zat de

vogel reeds op de baan en kon hij zijn slag slaan. Tijdens het uit het net halen viel al op dat het 'niet echt een Grote Pieper' was, een soort waarvan Erik meerdere in de hand heeft gehad. De vogel werd geringd (Arnhem V092140) en nauwkeurig gemeten. Op basis van de biometrie leek Grote Pieper af te vallen maar de maten bleken zowel op Mongoolse Pieper als Duinpieper te passen (cf Svensson, 1992). Bovendien was de vogel in juveniel kleeid zonder een voor Mongoolse Pieper diagnostische adulte middelste dekveer (cf Lewington et al, 1991, Jonsson, 1997, Svensson et al, 2002). Erik besloot Arnoud van den Berg te bellen die een half uur later aanwezig was en Eriks vermoeden kon bevestigen dat de vogel een Mongoolse Pieper was. Vervolgens probeerde Erik telefonisch zo veel mogelijk medewerkers van de vinkenbaan te waarschuwen. Uiteindelijk lukte het Chris van Deursen, Joost van der Elst, Rienk Geene en Klaas Postuma op tijd te komen om de pieper te bekijken voordat deze even voor 13.00 uur werd losgelaten. De vogel vloog zonder te roepen in noordelijke richting weg. Arnoud wist hem daarna nog eenmaal uit het gras op te jagen maar opnieuw liet de verder noordwaarts vliegende vogel daarbij geen roep horen.

Beschrijving

Grootte & bouw

Postuur als Grote Pieper maar iets kleiner met kortere staart en poten.

Kop

Kruin met zware lengtestreping. Wenkbrauwstreep licht geelachtig voor oog en opvallend wit boven en vlak achter oog. Vaag begrensd donkere oogstreep achter oog. Lichte ongestreepte teugel. Licht bruinigrijze oorstreek met vage donkere omranding. Smalle witte oogring. Smalle donkere baardstreep. Witte mondstreep, kin en keel.

Bovendelen

Bovendelen bruin met zwarte lengtestreping. Stuit weinig gestreept.

Onderdelen

Lichtbruine borst zeemkleurig met opvallende zwarte lengtestrepen, dichtst onder zijkeel. Flanken ongestreept en zeemkleurig, witter wordend naar buik toe.

Vleugel

Slagpennen en tertials grijsbruin met smalle lichte rand. Grote en middelste dekveren zwartbruin met smalle witte zoom, twee witte vleugelsepen vormend. Kleine dekveren (juvenile) met witte zoom, enkele (postjuvenile) met oranjeachtige zoom.

Staart

Binnenste staartpennen (t1) bruingrijs met vage lichte rand. Ernaast gelegen staartpennen (t2-3) zwartbruin. Op twee na buitenste pen (t4) zwartbruin met smalle witte top, breder op rechter- dan op linkerpen. Op één na buitenste pen (t5) met veel wit op uiteinde, buitenrand voor meer dan helft wit en binnenvlag met grote witte driehoek. Buitenste pen (t6) wit.

Naakte delen

Snavel lichtroze met zwartachtige bovenrand en punt. Poot lichtgeel. Nagels zeer licht rozegeel.

Biometrie

(Metingen uitgevoerd conform Svensson (1992)) Vleugellengte 95 mm. Staartlengte 71,2 mm. Snavellengte (tot schedel) 16,9 mm; snavelhoogte 4,4 mm; snavelbreedte 4,2 mm. Tarsuslengte 26,1 mm; achternagellengte links 10,0 mm en rechts 14,0 mm.

Rui

Alula, handdekveren en carpale dekveer juveniel. Armdekveren links en rechts: grote dekveren (van buiten naar binnen genummerd) 1-8 en 10 juveniel, 9 postjuveniel; middelste dekveren alle juveniel; kleine dekveren meeste juveniel, enkele postjuveniel. Tertiairs links s7 en s9 juveniel, s8 postjuveniel; rechts s7 juveniel, s8 en s9 postjuveniel (s9 onvolgroeid, ruiscore 3; cf Ginn & Melville (1983)). Staart links t1 postjuveniel (ruiscore 4), t2-3 juveniel, t4-6 postjuveniel (ruiscore 4); rechts t1 postjuveniel (ruiscore 4), t2-6 juveniel.

Gedrag

In biddende vlucht landend. Na loslaten verborgen in graspol en pas bij dichte benadering (enkele meters) opvliegend.

Determinatie

Grote Pieper kon worden uitgesloten omdat snavelbreedte (4,2 mm) en tarsuslengte (26,1 mm) kleiner waren dan door Svensson (1992) genoemde minima (respectievelijk 4,8 mm en 28 mm). De snavelbreedte was ook kleiner dan het door Svensson (1992) vermelde minimum voor Duinpieper (4,4 mm). De verhouding vleugel : tarsus ($95/26,1 = 3,64$) sloot (oostelijke ondersoorten van) Grote Pieper en Ladangpieper uit (cf Cramp (1988), van den Berg et al (1993)). De linker achternagel (10 mm) was te kort voor Grote Pieper (minimum 13,5). De rechter achternagel (14 mm) zou net lang genoeg zijn voor Grote Pieper maar was te lang voor Duinpieper (maximum 12). De oorzaak van het opmerkelijke lengteverschil tussen beide achternagels kon niet worden vastgesteld; beide

leken onbeschadigd en scherp. Bij een eerstejaars Grote Pieper die op 9 december 2002 te Bloemendaal werd gevangen bleek eveneens een verschil in lengte tussen beide achternagels te bestaan (links 15,2 mm en rechts 17,7 mm); het is daarom raadzaam bij deze soorten de achternagels van beide poten te meten. Op de rechtervleugel bevonden zich twee of meer verse kleine dekveren die met hun brede lichte ongetekende zoom overeenkwamen met de tekening van adulte grote dekveren van Mongoolse Pieper, niet van Grote Pieper (cf Alström & Mild (1997)). De vergeleken met Grote Pieper geringe hoeveelheid wit op de op één na buitenste staartpen (r5) was kenmerkend voor Mongoolse Pieper (cf Svensson (1992), van den Berg et al (1993), Alström & Mild (1997)). Grote Pieper en Duinpieper hebben vrijwel altijd een andere tekening op de binnenvlag van deze pen. Een opvallend verschil met Duinpieper was de bleke teugel, zonder de voor Duinpieper karakteristieke donkere teugelstreep. Het was een eerstejaars vogel waarvan de meeste vleugelveren juveniel waren.

Voorkomen Mongoolse Pieper

Mongoolse Pieper broedt van Zuid-Transbaikal en Oost-Mantsjoerije (voornamelijk in Mongolië) zuid tot Tibet en overwintert op het Indische subcontinent en langs de Perzische Golf. Deze vangst was het derde of vierde geval voor Nederland. Het eerste (en het derde voor Europa) betrof een eerstejaars exemplaar dat op 13 november 1983 werd gevangen tijdens Veldleuwerikenvangst te Westenschouwen, Zeeland; het overleed kort na de vangst en de balg bevindt zich in de collectie van het Zoologische Museum te Amsterdam, Noord-Holland (van den Berg et al (1993)). De tweede bevond zich op 25-28 oktober 1996 op de Maasvlakte, Zuid-Holland, en werd door talloze vogelaars bekeken en gefotografeerd (Berlijn et al (1997)). Een op 12 november 2002 gedurende 15 minuten door één waarnemer geobserveerd exemplaar bij De Cocksdoorp, Texel, Noord-Holland, zou, indien aanvaard, het derde betreffen (Arend Wassink in litt). De Bloemendaalse vangst maakte deel uit van een influx in het noorden van Europa met twee gevallen in Finland op 1-11 oktober en 4-5 oktober, twee in Noorwegen op 8-27 oktober en 19 november, één in Estland op 11-25 oktober en ten minste drie in Zweden op 15-21 oktober, 2-7 november en 10-19 november, en één in Engeland vanaf 29 december tot 5 januari (van den Berg (2002), van den Berg (2003)). De waarnemingen in oktober-november 2002 doen het totale aantal Europese gevallen met meer dan een kwart toenemen. Na de eerste drie gevallen in Sussex, Engeland, in 1882, in Finland in 1974 en in Nederland in 1983 is de soort steeds frequenter in Europa vastgesteld met in 1986-2001 11 in Finland, negen in Brittannië, twee in België, Denemarken, Frankrijk en Noorwegen en één in Duitsland (Helgoland), Italië, Noorwegen en Zweden (cf van den Berg & Bosman (2001)).

De ca. 45 Europese gevallen tot en met 2002 dateren van de laatste vier maanden van het jaar behalve een vogel die van 16 januari tot 25 februari 1998 verbleef in de Crau, Bouches-du-Rhône, Frankrijk.

Literatuur

- Alström, P. & Mild, K., 1997. Die Bestimmung des Steppenpiepers *Anthus godlewskii*. *Limicola* 11: 97-117.
- Berg, A.B. van den, 2002. WP reports: September-early November 2002. *Dutch Birding* 24: 370-382.
- Berg, A.B. van den, 2003. WP reports: November 2002-early January 2003. *Dutch Birding* 25: 55-63.
- Berg, A.B. van den & Bosman, C.A.W., 2001. Zeldzame vogels van Nederland - Rare birds of the Netherlands. Tweede druk. Haarlem.
- Berg, A.B. van den, Ree, L. van & Roselaar, C.S., 1993. Mongoolse Pieper te Westenschouwen in november 1983. *Dutch Birding* 15: 198-206.
- Berlijn, M., Meijer, P.C. & Plomp, M., 1997. Mongoolse Pieper op Maasvlakte in oktober 1996. *Dutch Birding* 19: 177-181.
- Cramp, S., 1988. *The birds of the western Palearctic* 5. Oxford.
- Ginn, H.B. & Melville, D.S., 1983. *Moult in birds*. BTO guide 19. Tring.
- Jonsson, L., 1997. *Vogels van Europa, Noord-Afrika en het Midden-Oosten*. Vijfde druk. Baarn.
- Lewington, L., Alström, P. & Colston, P., 1991. *A field guide to the rare birds of Britain and Europe*. Londen.
- Svensson, L., Grant, P.J., Mullarney, K. & Zetterström, D., 2002. *ANWB-vogelgids van Europa*. Tweede druk. Baarn.
- Svensson, L., 1992. *Identification guide to European passerines*. Vierde druk. Stockholm.

Erik Maassen, Wijk aan Zeeërweg 180, 1972 NW IJmuiden
 Arnoud B van den Berg, Duinlustparkweg 98, 2082 EG Santpoort-Zuid,
 E-mail: arnoud.vandenberg@inter.nl.net

Een eerdere versie van dit artikel is verschenen in *Dutch Birding* 25(1).